

Nieuwsbrief Rouw na vliegramp MH17

oktober 2025

Deze nieuwsbrief wordt u aangeboden namens de medewerkers van het onderzoek 'Rouw na de vliegramp MH17' van de Universiteit Twente, Universiteit Leiden en Rijksuniversiteit Groningen. Deelnemers, samenwerkingspartners en overige geïnteresseerden ontvangen de nieuwsbrief.

In deze nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen van het onderzoek 'Rouw na vliegramp MH17'. De voorlopige onderzoeksresultaten die worden gepresenteerd in deze nieuwsbrief zijn uitspraken op groepsniveau. Er worden geen uitspraken gedaan over individuen.

Indien u in de toekomst geen nieuwsbrief wenst te ontvangen, kunt u zich afmelden door een e-mail te sturen naar l.c.j.nijborg@utwente.nl

Medewerkers

Drs. Lieke Nijborg

Dr. Lonneke Lenferink

Prof. dr. Gerben Westerhof

Prof. dr. Maarten Kunst

Prof. dr. Jos de Keijser

Voorlopige resultaten van het onderzoek

Een jaar nadat de MH17 vliegramp plaatsvond, is een wetenschappelijk onderzoek gestart naar de emotionele gevolgen van de vliegramp voor nabestaanden. Dit onderzoek bestond uit vier jaarlijkse meetmomenten. Voordat de strafzaak MH17 begon op 9 maart, is een vervolgonderzoek gestart. In dit vervolgonderzoek wordt gekeken naar de emotionele gevolgen van de strafzaak voor nabestaanden. Ook dit onderzoek bestond uit vier jaarlijkse meetmomenten: één vond plaats voor de strafzaak, twee tijdens en één na afloop. In deze nieuwsbrief leest u meer over de resultaten van dit onderzoek.

Het beloop van klachten over tijd

Gewelddadig verlies gaat vaak gepaard met rouwreacties, posttraumatische stressreacties en/of somberheidsgevoelens. Er is weinig bekend over het beloop van klachten over tijd. Ook is niet duidelijk of het beloop van deze klachten verschilt tussen nabestaanden. Daarom hebben we gekeken of we groepen nabestaanden kunnen onderscheiden bij wie het beloop van klachten anders is. Bijvoorbeeld hoe groot is de groep mensen bij wie klachten na verloop van tijd afnemen? En is een groep te onderscheiden die relatief veel of juist relatief weinig klachten ervaren na het meemaken van een overlijden na de MH17 vliegramp? Ook is onderzocht of bepaalde kenmerken van nabestaanden en van het verlies (zoals opleidingsniveau en relatie tot de overledene(n)) de kans op het ontwikkelen van langdurige klachten vergroot. Voor dit onderzoek hebben we onderzoeksgegevens van alle acht meetmomenten geanalyseerd.

Deelnemers

We hebben onderzoeksgegevens geanalyseerd van 299 nabestaanden. Drie op de vijf deelnemers waren vrouw. De deelnemers waren gemiddeld 49 jaar oud toen de vliegramp plaatsvond. De meeste deelnemers zijn afgestudeerd aan een hogeschool of een universiteit (69%). De meeste mensen hebben meerdere dierbaren verloren (63%), waaronder vaak een kind (24%) of broer of zus (31%).

Klachten over tijd

We konden vier groepen onderscheiden. Groep 1 bestond uit deelnemers die relatief weinig klachten rapporteerden gedurende de eerste 10 jaar na het verlies. Dit gold voor ongeveer zes op de tien deelnemers. Groep 2 bestond uit deelnemers die direct na het verlies klachten ervaarden, maar deze klachten namen af over tijd. Groep 3 bestond uit deelnemers die bijna 10 jaar na het verlies nog steeds matige klachten rapporteerden. Groep 4 bestond uit deelnemers die hevige klachten rapporteerden. Dit gold voor ongeveer één op de zes

deelnemers. Wanneer deelnemers hevige klachten rapporteerden, werden deze klachten bijna altijd gekenmerkt door hevige rouwreacties. Het kwam zelden voor dat deelnemers alleen posttraumatische stressreacties of somberheidsgevoelens rapporteerden, zonder dat zij hevige rouwreacties rapporteerden.

Kenmerken en risico op klachten

Deelnemers met een praktijkgericht opleidingsniveau rapporteerden hevigere klachten dan deelnemers met een theoriegericht opleidingsniveau. Ook deelnemers die (ten minste) een kind of partner hebben verloren in de vliegramp rapporteerden hevigere klachten dan deelnemers die andere dierbaren hebben verloren. De ernst van klachten verschilden niet tussen mannen en vrouwen of tussen mensen die één of meerdere dierbare(n) zijn verloren.

Conclusies

De meeste nabestaanden rapporteerden weinig of geen klachten na de MH17 vliegramp. Een groep nabestaanden ervaarde klachten na het verlies, maar deze klachten namen de afgelopen 10 jaar langzaam af. Toch rapporteerde 1 op de 6 nabestaanden bijna 10 jaar later nog steeds hevige klachten. Deze mensen en ook degenen met matige klachten zouden mogelijk baat kunnen hebben bij professionele hulp. Daarnaast blijkt uit de resultaten dat het opleidingsniveau van de nabestaande en hun relatie tot de overledene(n) belangrijker zijn voor het aanpassingsproces dan hun geslacht en het aantal overleden dierbaren.

Rouw en boosheid

Gevoelens van boosheid worden vaak ervaren na een gewelddadig verlies en kunnen mogelijk rouwreacties versterken. Daarom hebben we onderzocht hoe rouwreacties en boosheid samenhangen over tijd. Daarnaast denken beleidsmakers dat deelnemen aan een strafproces kan helpen bij het emotionele herstel na een misdrijf. Echter kan een strafproces ook juist gevoelens van boosheid oproepen bij nabestaanden. Daarom hebben wij ook onderzocht of aspecten van het strafproces invloed hebben op rouwreacties en gevoelens van boosheid. Wij hebben hierbij specifiek gekeken naar: de tevredenheid met professionals in het strafproces en de uitspraak, het (laten) afleggen van een schriftelijke of mondelinge verklaring, het ontvangen van schadevergoeding en het aantal verklaringen dat iemand heeft aangehoord. Voor dit onderzoek hebben we gegevens gebruikt van de laatste vier meetmomenten.

Deelnemers

We hebben onderzoeksgegevens geanalyseerd van 237 nabestaanden.

Deelnemers en het strafproces

Gemiddeld waren de deelnemers tevreden over de professionals in het strafproces (32 van de 40 punten; mogelijke score: 4-40). Ook gaven zij de uitspraak gemiddeld een 8 op een schaal van 1 tot 10. Dit geeft aan dat de deelnemers ook over het algemeen tevreden waren over de uitspraak.

Van 86 deelnemers is bekend of zijzelf of een dierbare een verklaring hebben afgelegd. In totaal hebben 24 deelnemers gebruik gemaakt van hun spreekrecht en 13 deelnemers hebben een schriftelijke verklaring afgelegd. Daarnaast gaven 15 deelnemers aan dat een dierbare gebruik heeft gemaakt van het spreekrecht. Vijf deelnemers gaven aan dat een dierbare een schriftelijke verklaring heeft afgelegd.

Van 169 deelnemers is bekend of zij schadevergoeding hebben ontvangen. In totaal kregen 56 deelnemers een vergoeding voor de emotionele en psychische gevolgen van het misdrijf (d.w.z. immateriële schade). Drie deelnemers kregen een vergoeding voor materiële schade en 4 deelnemers kregen een vergoeding voor beide. De overige 106 deelnemers kregen geen schadevergoeding in het kader van het strafproces.

De relatie tussen rouw en boosheid

Rouwreacties en gevoelens van boosheid beïnvloedden elkaar over tijd. Dit betekent dat mensen die heviger rouwden, ook meer boosheid ervaarden op het volgende meetmoment.

En mensen die meer boosheid ervaarden, ook heviger rouwden op het volgende meetmoment. Rouwreacties hadden meer invloed op gevoelens van boosheid dan andersom.

De relaties tussen de strafzaak en rouw en boosheid

De aspecten van de strafzaak hadden geen invloed op de hevigheid van rouw of boosheid. De hevigheid van rouw en boosheid was vergelijkbaar voor mannen en vrouwen. Deelnemers met een theoriegericht opleidingsniveau rouwden minder hevig en waren minder boos dan deelnemers met een praktijkgericht opleidingsniveau. Deelnemers die (ten minste) een kind of partner hebben verloren, rouwden heviger dan deelnemers die (ten minste) een andere dierbare hebben verloren. De resultaten laten zien dat aspecten van de strafzaak minder invloed hebben op rouw en boosheid dan kenmerken van de deelnemer en van het verlies.

Conclusies

De resultaten tonen aan dat het verminderen van rouwreacties ook gevoelens van boosheid kan verminderen na een gewelddadig verlies, en in mindere mate andersom. De resultaten suggereren dat gevoelens van boosheid kunnen bijdragen aan het voortduren van mentale klachten, zoals rouwreacties. Ook, in tegenstelling tot wat sommige beleidsmakers denken, hadden de aspecten van de strafzaak geen invloed op rouwreacties en gevoelens van boosheid. De resultaten tonen aan dat eigenschappen van de nabestaande en het verlies meer invloed hebben op rouwreacties en gevoelens van boosheid dan aspecten van de strafzaak.

Wetenschappelijke publicaties

Voor wie geïnteresseerd is in de bijbehorende wetenschappelijke publicaties zijn de relevante links hieronder te vinden.

Het beloop van klachten over tijd

Nijborg, L.C.J., Westerhof, G.J., Pociūnaitė-Ott, J., Kunst, M.J.J., de Keijser, J., & Lenferink, L.I.M. (2025). Trajectories of grief-related psychopathology: A decade after the MH17 plane disaster. *Journal of Anxiety Disorders*.

Link: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0887618525000726>

Rouw en boosheid

Nijborg, L.C.J., Kunst, M.J.J., Westerhof, G.J., de Keijser, J., & Lenferink, L.I.M. (2025). Reciprocal relations between prolonged grief and anger in homicidally bereaved people involved in a criminal trial: a four-wave cross-lagged panel model. *Psychological Medicine*.

Link: <https://www.cambridge.org/core/journals/psychological-medicine/article/reciprocal-relations-between-prolonged-grief-and-anger-in-homicidally-bereaved-people-involved-in-a-criminal-trial-a-fourwave-crosslagged-panel-model/01D70F35F94EC8FDBB510C78618B9D7C>

Vragen of opmerkingen?

Contact

Drs. Lieke Nijborg

l.c.j.nijborg@utwente.nl

Drienerlolaan 5

7522 NB Enschede

Het onderzoek wordt mede mogelijk gemaakt en financieel gesteund door

Ministerie van Justitie en Veiligheid

fonds
slachtofferhulp

sass stichting **achmea**
slachtoffer en samenleving